

Spoštovani,

vesel sem in v čast mi je, da vas lahko pozdravim tukaj, na tradicionalnem prvomajskem srečanju na Graški gori.

Graška gora je poseben kraj. V sebi nosi veliko simbolike in čustev, je kraj, ki združuje in bodri.

Gora jurišev.

Zemlja, ki je bila v času druge svetovne vojne dobesedno prepojena s krvjo. Naših ljudi. Borcev za svobodo naroda. Borcev za socialno pravičnost. Borcev za pravice delavcev.

Eden od njih, vsem nam dobro znani Karel Destovnik Kajuh, je že kot šestnajstletni dijak v uvodnik revije Slovenska mladina leta 1938 zapisal:

»Da pa bi naše hotenje ne ostalo samo hotenje in s tem vse to le fraza v poplavi fraz današnjega dne, te pozivamo, tovariš iz Ljubljane in Maribora, Celja in Ptuja, Kranja in Novega mesta, Celovca in Kočevja, Murske Sobote, Gorice, Trsta ter vseh ostalih krajev slovenske zemlje, ki čutiš in hočeš isto, da se nam pridružiš in s svojim sodelovanjem zagotoviš uspeh našega hotenja. Zavest, da nismo sami, nam bo dvignila moralno moč, delo slehernega posameznika v tej skupnosti pa bo imelo tako tudi svoj globlji smisel.«

Tako vas danes tudi jaz pozivam in vse nas kličem k odgovornosti.

Združimo in poenotimo se v naših prizadevanjih za boljši jutri, v boju za ohranjanje in spoštovanje pravic delavcev ter za njihovo dostojno, sodobnega človeka vredno življenje.

In lahko mi verjamete. Moje hotenje ni le hotenje in moji nagovori niso le fraze. Osem let sem delal v rovih velenjskega premogovnika. Zato si upam trditi: »Vem, kaj je delo.«

Tudi delo, ki ga opravljam zdaj, je – verjeli ali ne – dostikrat zelo trdo in zahtevno. Čeprav zadnja leta stopam predvsem po političnem parketu, nikakor nisem pozabil let, ki sem jih preživel v jami, in izkušenj, ki sem jih tam pridobil. Nisem postal gluhi in slepi za težave, s katerimi se srečujejo delavci. Prej nasprotno.

Ker sem tudi podpredsednik Delavske zveze Socialnih demokratov, redno sodelujem s predstavniki sindikatov. Kot poslanec in župan govorim s številnimi ljudmi, ki mi zaupajo svoje težave, pridejo po nasvet. Tako se zelo dobro zavedam, da je stalno in odločno zavzemanje za pravice delavcev nuja. Tudi danes, tudi jutri.

Vedno in povsod se namreč pojavljajo ljudje, ki jim ni mar za pravice delavcev, ki jih brez slabe vesti teptajo, ki pozabljajo na dogovore. So tudi takšni, ki soljudi namenoma izkoriščajo, ki – lahko bi rekli – zlorabljujejo delavce in na njihov račun bogatijo, iščejo koristi le zase.

Kar težko bi verjeli, da gredo nekateri še zdaj, v 21. stoletju, in tu, praktično sredi Evrope, tako daleč, da zavestno zanemarjajo celo varnost delavcev, varovanje njihovega zdravja in – da – tudi življenj.

Vse zato, da bi le zmanjšali stroške. Kajti, kar nekaj je tudi danes še takšnih lastnikov kapitala, ki razmišljajo skrajno preprosto in primitivno. Zanje je delo strošek. In stroškov se bojijo. Saj manj denarja za delavce enostavno pomeni več denarja zanje.

Ko tako razmišljam o prenekateri žalostni delavski zgodbi (lahko smo jim bili priča tudi v naši neposredni bližini), imam včasih resnično občutek, da se je kolo časa pravzaprav zavrtelo nazaj in ne naprej.

Stvari, ki so že bile samoumevne, so danes marsikje spet postavljene pod vprašaj. Mnogi se morajo ponovno boriti za nekoč že priborjeno. Zaradi vsega tega, kar se danes dogaja, in prav zaradi vsakega posameznega delavca, ki je na lastni koži izkusil nespoštovanje njegovih pravic, je delovanje sindikatov še kako pomembno.

Tako kot je izjemno pomembna solidarnost, pripravljenost pomagati, pripravljenost zavzeti se za pravice ne glede na to, ali prizadeti pripadajo takšni ali drugačni organizaciji ali pač ne.

Kako potrebna je pomoč, kako dobrodošel in kdaj celo življenjsko pomemben je pravi nasvet ob pravem času, smo se prepričali tudi v velenjski občinski upravi, ko smo ustanovili posebno skupino za pomoč občankam in občanom ter uvedli brezplačno pravno svetovanje. Preštevilni so tisti, ki na vrata svetovalke potrkuje prav zato, ker ne vedo, kako naprej, kam naj se obrnejo – potem, ko so izgubili delo, ali, ko sicer še delajo pa ne prejemajo plače, ali, ko jim delodajalci ponujajo v podpis nerazumne in tudi nezakonite pogodbe in druge dokumente ... So zgodbe, ki jim človek le težko verjame.

Pripovedujejo pa bolj ali manj eno. Kapital ščiti le še svoj interes. Vpliv in moč tistih, v katerih rokah je, se le še krepi.

Zato sem še vedno trdno prepričan, da bi bilo nujno potrebno zakonsko predpisati obvezno delitev dobička med zaposlene. To bi bilo pošteno, to bi bilo pravično.

Tako bi vsaj delno omilili nenadzorovani razmah takšnega kapitalizma, ki vodi v čedalje večjo neenakost, negotovost, ki siromaši ljudi tako materialno kot duhovno. Preprečili bi vsaj kakšno od teh žalostnih zgodb, ki jih skoraj dnevno spoznavamo.

Večkrat sem v parlamentu poskušal doseči, da bi obvezno delitev dobička med zaposlene uzakonili. In v tem mandatu mi je skoraj uspelo – zakon smo v državnem zboru sprejeli. A kaj, ko je državni svet vložil veto, potem pa glasov za potrditev zakona ni bilo več dovolj.

Žal, kot kaže, pri nas nekateri še vedno niso spoznali, da novo, dodano vrednost ustvarjamo ljudje – s svojim delom, s svojim znanjem, z energijo, ustvarjalnostjo. Kapital se sam po sebi pač ne oplaja.

A ostajam optimist. Zakon o obvezni delitvi dobička med zaposlene bo nekoč sprejet ...

Le stežka si namreč predstavljam, kam bomo prišli in kako bomo živeli čez leta, če ne bomo na nekatere stvari začeli gledati drugače, če ne bomo spremenili naše lestvice vrednot in prioritet, če ne bomo sprejeli nekaterih pomembnih in nujno potrebnih odločitev. Četudi na prvi pogled in na kratek rok ne delujejo najbolj prijetne.

Mnogi nasprotujejo pokojninski reformi, čeprav večina priznava, da so ukrepi nujni. In se zavedajo tudi tega, da kasneje, ko bomo ukrepali, teže bo. Predlog zakona je pač kompromis možnega. In pomembno dejstvo je tudi predvideno postopno uvajanje sprememb. Bojim se, da nasprotniki reforme boljše rešitve od predlagane nimajo.

Ne morem se sicer ravno strinjati s Spomenko Hribar, ki pravi, da je sprava tisto, kar bi rešilo vse težave.

Ji pa pritrjujem, ko pravi: »Razumem, da obupujejo tisti, ki so resnično na meji preživetja, toda vsaj tisti, ki še vedno živijo/živimo relativno dobro, ne bi smeli širiti histerije in »črnega obupa«. Zakaj? Ne le zato, ker večina res še vedno živi normalno, temveč zato, ker s tako črnim pogledom konstituiramo (kar kličemo) tiste težke čase, ki se jih bojimo že zdaj. In si s tem jemljemo energijo za to, da bi dejansko spreminjali tisto, kar ni dobro in v kar rinemo sami. Seveda pa tudi slepi ne smemo biti za tisto, kar nas najbolj ogroža, namreč prav strah, že skoraj panika, nespravljalnost – mi sami! Nezadovoljni smo, ker smo sovražni med seboj, in sovražni smo, ker smo nezadovoljni, da je toliko sovraštva med nami.

To je zaprt krog. Ko črno gledam, vidim črno. Črni pogled vse bolj postaja črna realnost.«

Praznik dela se datumsko druži z dnevom upora. In sam povezave med tema dvema dnevoma ne vidim zgolj v koledarski bližini. Stične točke obeh praznikov so tako vrednote, za katere se je potrebno in vredno boriti, kakor tudi upor proti tistem ali tistim, ki teh vrednot ne spoštujejo.

Ob letošnjem dnevu upora proti okupatorju sem zasledil izjavo Žive Vidmar, hčere književnika in politika Josipa Vidmarja, v katerega hiši je bila pred sedmimi desetletji ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Nekako takole je dejala: »Leta 1941 pač ni bilo dosti izbire. Fašizem ali antifašizem. Druge možnosti ni bilo.«

Prav tako slabih petdeset let kasneje ni bilo pravzaprav nobene izbire. Leta 1990 je bila edina razumna odločitev upor srbskemu nacionalizmu z Miloševićem na čelu. Osamosvojitve. Ki pa je prinesla tudi spremembo družbenega in ekonomskega sistema.

Po vzoru razvitih zahodnih držav smo z demokracijo uvajali tudi tržno gospodarstvo ter zmanjševali gospodarsko vlogo države oziroma se zavzeli za tako imenovani umik države iz gospodarstva. Vsak, ki je hotel opozoriti nase, je glasno vzklikal: »Država je slab lastnik, slab gospodar.«

Sledila je privatizacija, ki ni temeljila na neposredni prodaji gospodarskih družb tujcem. Saj se še spomnimo certifikatov, kajne? Bilo je to za večino navadnih smrtnikov nekaj povsem novega, tujega, in številni niso prav vedeli, kaj in kam bi z njimi.

V času tranzicije smo pod parolo »zaščitimo slovensko premoženje« pristali na divje lastninjenje, ki so ga izbranci več kot s pridom izkoristili. Ti danes razpolagajo z za večino nepredstavljamim, večmilijonskim premoženjem.

Opravili smo (vsaj v pretežni meri) tudi denacionalizacijo. In vračali v naravi tudi nacionalno bogastvo. Prepričan sem, da smo po zaslugi denacionalizacijskih postopkov v dolgove potisnili ne le našo, temveč tudi prihodnjih nekaj generacij.

Prišel je čas gospodarske rasti, konjunktura. Tudi za našo mlado državo. A ga nismo izkoristili. Zamudili smo pravi trenutek za uvedbo potrebnih reform, zamudili vlak, ki bi naše gospodarstvo popeljal v družbo najboljših, konkurenčnih.

In prišel je seveda čas recesije; kriza je vstopila na velika vrata. Pričakali smo jo popolnoma nepripravljeni.

V naši dolini se je najprej izrazila v Gorenju. Na srečo so uspeli poiskati rešitve, kompromis, se dogovoriti. Potem se je zgodil Vegrad. Tu je bilo dosti huje. Kar naenkrat smo se tudi v lokalni skupnosti soočili s številnimi novimi težavami, vprašanji, izzivi. Pomagali smo, kolikor smo le lahko. Na najrazličnejše načine. Našim občanom pa tudi tujim delavcem, ki so se kar naenkrat znašli med nami, daleč od doma in svojcev, dobesedno brez vsega – brez denarja, brez hrane, brez pravic. Niso jim pustili niti osnovnega človeškega dostojanstva. In seveda se nihče od tistih, ki so jih pahnili v tak položaj, ni ukvarjal s tem, kako naprej, kako rešiti težave, kako popraviti krivice ...

A se je ob tem pokazalo, da nas je v Velenju, v Šaleški dolini še vedno zelo veliko. Tistih, ki znamo biti solidarni, ki smo brez obotavljanja pripravljeni pomagati.

Kakor Velenjčanke in Velenjčani, Šalečanke in Šalečani, znamo biti solidarni, znamo biti tudi enotni. Ponosen sem, ko vidim, kako zmoremo soglasje, kadar gre za velika, pomembna vprašanja. Takšna, kakršno je na primer vprašanje izgradnje šestega bloka šoštanjske termoelektrarne in nadaljnega obratovanja velenjskega premogovnika. Zavedamo se, da so stvari seveda povezane. Pomagamo lahko, lahko smo solidarni in socialno čuteči, dokler lahko tudi delamo, ustvarjamo dohodek. Tudi zato je tako zelo pomembno, da se vsi zavzemamo za nadaljnji razvoj, za projekte, ki nam bodo pomagali v dolini ohraniti domače strokovnjake in vanjo privabiti tudi nove investitorje. In z njimi nova, kvalitetna delovna mesta z visoko dodano vrednostjo. Eden takšnih projektov je nedvomno hitra cesta. Zato moramo tudi ob tem vprašanju poiskati skupni jezik za skupno dobro. Verjamem, da nam bo uspelo.

Kakor verjamem, da bomo s skupnimi močmi našli pravo ravnotežje med gospodarsko uspešnostjo in socialno pravičnostjo. Da bomo zmogli razumen dialog, ki ne terja poražencev, ampak omogoča, da smo zmagovalci vsi.

Danes je torej prvi maj. Praznik. Je tudi nedelja. Je čas za počitek, sprostitev, za dobro voljo, za prijetno druženje. A prvi maj ni le dela prost dan. Je tudi priložnost, da glasno opozorimo na pravico ljudi do dela, na pravice, ki bi jih delavci morali imeti, na kršitve teh pravic. Je priložnost, da poenotimo svoja stališča, da povemo, kaj mislimo in kaj želimo. Hvala, ker ste tukaj!

In, dovolite, da si za konec še enkrat sposodim besede Spomenke Hribar. Tokrat spodbudnejše.

Takole pravi: »Naštejmo nekaj dobrin in bonitet: imamo prelepo deželo, nove hiše se svetijo, ceste so tam, kjer jih še pred desetletjem ni bilo; nove delovne, športne hale, nove veletrgovine, še vedno polne kupcev s polnimi vozički. Predvsem pa imamo svojo državo kot sistemsko možnost za ohranjanje naše nacionalne identitete, smo kar dobro izobraženi in sposobni ljudje, pripravljeni za ustvarjanje in delo, ohranili smo se v neprijazni zgodovini, kar nam je lahko v ponos in garancija za naprej! Tako gledano, imamo čisto vse, ne le da se izkopljemo iz krize, temveč da napredujemo in se ohranimo kot nacionalna skupnost! Le eksistencialnega veselja in zaupanja vase nimamo dovolj. In premalo samospoštovanja. Pa imamo za veselje in ponos, za zaupanje vase dovolj razlogov!«